

Teror

Romani o samomorilskih atentatorjih

Od samopomilovanja do srda

MIRIAM DREV

“ Pet let je minilo od inferna v New Yorku, dve leti od eksplozije v madridski podzemski železnici in leto dni od bomb v londonskih sredstvih javnega prevoza. V trku letal v newyorška dvojčka je izgubilo življenje 3000 civilistov, v drugih dveh incidentih več kot 250, 2000 pa jih je bilo huje ranjenih – če se v omebi napadov omejimo na zahodne metropole. **”**

V tem času so pripadniki džihad dosegli enega svojih namenov: vsakdanji utrip Zahoda zasenčiti s strahom, naj bo zavesten ali potlačen, pa tudi spodkopati samozadostnost, nemara samozagledanost zahodnega človeka v svoj civilizacijski sistem. Od 11. septembra 2001 je vsak, ki se znajde na kraju, kjer je večji pretek ljudi – kar je ničkolikokrat in sleherni dan – potencialna žrtev terorističnega napada.

Pet let po dejanskem prelomnem dogodku je strašljivi lik samomorilskega atentatorja dozorel tudi za literarno obravnavo. Že Britanec Ian McEwan je v svoji lanski mednarodni uspešnici *Sobota* (slovenski prevod je izšel pri Mladinski knjigi) večji del pripovedi posvetil razkrinkavanju krhkosti zahodnih demokratičnih ureditev. Kako težko se soočamo s tem, prikaže v razmišljanjih kirurga Perowna in ostrih dvogovorih o tej temi med njim in njegovo hčerjo. »Smrt je vseposod«, sredi najbolj vroče polemike izreče glavni protagonist *Sobote*.

Pol ducata najnovjših romanov, ki so jih napisali uveljavljeni avtorji, kot so Američan John Updike, Izraelc Abraham B. Jehošua in alžirsko-francoski pisec Yasmína Khadra (psevdonim Mohammeda Moulessehoul) ali pa manj znana trojica, Nemec Christoph Peters, Britanec Chris Cleave in Avstrijka Marlene Streeruwitz, pa stopa neposredno po sledi islamskega skrajneža, žive človeške bombe, in ta je lahko kdorkoli: udeleženec nogometne

tekme, nesumljivi turist z nahrbtnikom, ki vstopa v avtobus, mlada nosečnica na pragu dobro obiskane restavracije, voznik z razstrelivom naloženega tovornjaka, ki je pravkar zapeljal v tunel. Omenjeni liki so fiktivni, v ozadju književne upodobitve pa tiči težnja predstavljati si nosilca uničenja kot človeka iz mesa in krvi, prodreti v vozle njegovih motivov. Morda celo prepričan, omenjeno v septembrski številki ugledne nemške revije *Literaturen*, ki vzame šestero teh romanov pod kritični drobnogled, da bi s pomočjo razumskega in čustvenega vživljanja v logiko takšnega neznanega agresorja njegovi postopki tudi v resničnosti izgubili vsaj del svoje pretnje.

Romaneski veteran John Updike v svojem romanu *Terrorist* (Teroristi) za glavni lik izbere simpatičnega, bistrrega fanta iz sosedine. Moto osemnajstletnega Ahmada Ashmawyja je: »Sem dober musliman v svetu, ki prezira vero.« Vešči Updike ostaja na svojem znanem terenu, radikalnem prepričanju ameriške družbe; njegova upodobitev jo izpostavi kot notranje razjedeno, v okviru sistema vrednot pa razcepljeno ali povsem nezavzeto.

Ugledni izraelski pisatelj Abraham B. Jehoschua v svojem, v hebrejščini napisanem romanu *Poverjenikova strast* (v nemškem prevodu *Die Passion der Personalbeauftragten*), edini izmed obravnavanih opisuje družbo, v kateri je za blaznost terorja že dolgo oblika vsakdanjega bivanja. V knjigi, obarvani z grotesko in podčrtani z

MANHATTAN NEKAJ DNI PO 9/11.

vzdušjem črnega treperenja grozje, sicer niso na delu nikakršni dobronamerneži, kljub temu pa

poskuša v njej zarisati smer iz goščave uničevalnosti nazaj na oziromje humanosti.

Britanec Chris Cleave s svojim prvencem *Dear Osama* (Dragi Osama) šele vstopa na literarno

prizorišče. Roman je zasnovan kot pismo ženske iz londonskega nižjega sloja, ki je v eksploziji šrapnel-

ne bombe na nogometnem igrišču izgubila moža in sina. S tem se težišče pripovedi prestavi iz napa-

dalca na žrtev, ki se na koncu malodane sama prelevi v agresorko.

Nemški avtor Christoph Peters začne svoj roman *Ein Zimmer im Haus des Krieges* (Soba v hiši vojne) s terorističnim napadom na svetišče v egipčanskem Luksorju, leta 1993, in v njem razčleni etape v življenju mladeniča iz zahodno-nemške province. Katoliški fantič, ki v sebi goji vzgib postati mučenik, prestopi v islam in postane pripadnik skupine samomorilskih napadalcev. Tako Updike kot Peters sta natančno proučila, iz kakšnih družbenih slojev zahodne držbe je mogoče rekrutirati posameznike, ki bi v štrici s svojo versko preobrazbo ob pomoči usmerjene interpretacije verskih naukov privzeli nazore fundamentalistov.

V romanu Marlene Streeruwitz *Entfernung* (Odstranitev) se privzeta perspektiva zoži na izobraženo, vase zazrto dr. Selmo Brechtold, dokaj tipično predstavnicu svojega družbenega razreda. Njen pogled na svojo okolico in lastni obstoj se kljub bližnjemu srečanju z uničevalno silo terorizma v vagonu podzemne železnice ne spremenijo bistveno, kakor pisateljica očita recenzenti njene knjige. Če je čustvo ki preva njen roman samopomilovanje, pa v francoskem romanu Yasmína Khadra *L'Attentat* (Atentat) prevladuje občutek srda. Kaj pomeni priličenje običajem in načelom političnih nasprotnikov karieri na ljubo, in kam utegne to pripeljati, prikaže Yasmína Khadra s svojim likom kirurga Dr. Jaafarja. Tudi Khadra v poteku zgodbe različno zariše pot od žrtve v potencialnega storilca.

Skupna šesterica bodisi sijajno ali pa manj spretno izpisanih, povsem svežih romanov je osamljenost, celo izolacija portretirancev. Skupen jim je svet, ki je pri enem v bizarni, pri drugem v melanholični, solzavi ali ironizirano trivialni maniri, prikazan kot ponorel; kadar je njegova etična podlaga trahla, iz nje poganjajo krvave rože.

Portret

Naravoslovčev roman

Strastno iskanje resnice

ZDENKO MATOZ

“ Devetintridesetletni Ljubljčan Gregor Majdič, doktor veterinarske medicine, je v svojem romaneskem prvencu *Gabrijelov pasijon* (založba Ciceron), združil dve veliki ljubezni, in sicer do zgodovine medicine in pisanja. Tako se je pridružil naraščajočem številu različnih strokovnjakov z naravoslovnega področja, ki so se lotili pisanja literature. V *Gabrijelovem pasijonu* je redovnik, sicer nezakonski otrok, odgovoren za zdravje sobratov, ki rad ponoči secira trupla in preverja, ali so grški misleci imeli prav. Vse se pa dogaja na začetku renesanse, neke v srednji Italiji, ko se je prebujalo zanimanje za dvom v dogme in je začela delovati inkvizicija, ki je iskala krivoverce in zahtevala njihov sežig na grmadi. **”**

Gregorju Majdiču se zdi velika prednost, da se je kot naravoslovec lotil pisanja. Kot pravi, skuša svoje pisanje povezovati z zgodovino medicine, ki ga zelo zanima. V *Gabrijelovem pasijonu* je to dobra kombinacija, ker ima vpogled v medicinsko znanje in zato lahko bralcem strokovneje predstavi kakšne stvari.

Svojičas znanstvene panoge niso bile tako strogo ločene, saj so bili znanstveniki bolj filozofi, ki so bili radovedni na številnih zelo različnih področjih. Kot pravi Majdič so

bili vsi filozofi, skratka tisti, ki so ljubili modrost. Pisali so knjige, ki so bile namenjene širšemu krogu bralcev. Znanost ni bila tako ozko usmerjena, kar je mogoče na eni strani negativna stran današnje znanosti. Na drugi strani pa je naše znanje tako široko postavljeno, da je težko imeti širok pogled v več področij. Dandanes mora biti znanstvenik specialist.

Zgodba romana *Gabrijelov pasijon* je umeščena v srednjo Italijo na konec mračnega srednjega veka in na začetek renesanse, vse pa se dogaja v okvirih katoliške Cer-

GREGOR MAJDIČ

ma za zgodovino medicine, ki je bila ves čas vpleta v cerkvene okvire, se je posredno zato lotil tudi raziskovanja zgodovino katoliške Cerkve.

Glavni junak je samostanski brat Gabrijel, ki je razpet med ljubeznijo do Boga in ljubeznijo do

Lukrecije (njegove mladostniške ljubezni), med radovednostjo do medicinskega raziskovanja, seciranja, in zahteve Cerkve, da je to početje satansko opravilo. Kot pravi Majdič, je vendarle osnovna tema romana iskanje pristne in večne prave ljubezni. In če tega ni, če te-

ga ne dá ne oseba ne Cerkev, se ljubezen išče kje drugje. Od tod tudi tolikšno zanimanje za novodobna duhovna gibanja. Ljudje iščejo neke višje cilje. Skozi vso zgodovino smo odgovore na vprašanja, na katera ne znamo odgovoriti, iskali pri raznih božanstvih. To se tudi

kaže v povečanem zanimanju za vzhodnjaške poganške religije, ker so pač tako zelo drugačne, saj misterioznost privlačijo.

Se dandanes mnogi verniki ne prebirajo svetih besedil, temveč slepo zaupajo v presojo Cerkve, kaj je pravi in kaj narobe, vendar pa je ravno zavračanje takega stališča, pripeljalo do razvoja zahodne civilizacije. Svojičas je bilo moralno sporno razkosati truplo, da bi pogledali, kaj je bilo v telesu narobe, danes pa je moralno sporno ukvarjanje z genetiko. Razpetost med radovednostjo medicinskega raziskovanja in zahtevami Cerkve, da je kaj takega satansko delo, se dejansko v podobno obliko nadaljuje tudi v sodobnosti.

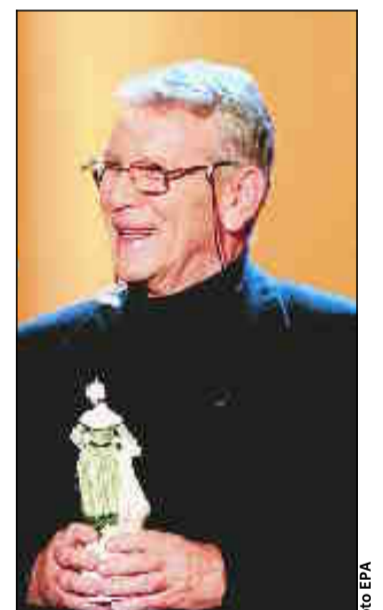
Kot pravi Majdič bilo v duhu renesanse dvomiti o celotnem ustroju sveta. »Gabrijel ne verjame na slepo, da je vse res kar pravi Cerkev. Ko se ukvarja z zdraviljem spozna, da ve zelo malo in zato začne dvomiti v ostale stvari. Več kot ve, ugotavlja, kako malo sploh ve.« Sicer pa je tudi takrat Cerkev zaradi lastne hipokrizije vse bolj postavljala pod vprašaj lastne norme in dogme, saj so jih nekateri duhovniki, redovniki in sestre brez zadržkov kršili.

Gabrijelov pasijon ostaja zanimava zgodba ujeta med samostanske zidove, mističnosti cerkvenih obokov, zakladnice znanja v samostanskih knjižnicah, iskanja ljubezni in resnice.

Gregor Majdič, doktor veterinarske medicine, se je dodatno izobraževal na Škotskem in v ZDA, na ljubljanski veterinarski fakulteti je vodja centra za genomiko živali, oddelka, ki se ukvarja z genetskimi raziskavami, predvsem z razvojem možganov, delovanja možganov v povezavi z debelostjo in delovanjem spolnega sistema. Zanimajo ga še hribolazenje, kajakaštvo, turno smučanje in podobno. Pred petimi leti je izdal mladinsko knjigo *Skrivnost življenja*, napol poljudnoznanstveno napol literarno delo, kjer se v pogovori med starim znanstvenikom in mladim fantom skozi zgodovino razlaga pogled ljudi na nastanek in razvoj življenja. Naslednje delo, ki ga pripravlja, se bo dogajalo v času križarskih vojn, v njem pa bo vporedil znanje medicinske arabskega in krščanskega sveta.

Ozu nagrada Corine za življenjsko delo

Izraelski pisatelj Amos Oz je v nedeljo v Münchnu prejel mednarodno literarno nagrado Corine za življenjsko delo. Bavarski ministrski predsednik Edmund Stoiber, ki je Ozu izročil nagrado, je dejal, da je »velik pisatelj, pozoren opazovalec in predvsem očarljiv pripovednik«. Oz je leta 1994 že

prejel nagrado za mir, ki jo na frankfurtskem knjižnem sejmju podeljujejo nemški založniki in knjigotržci. V Turčiji rojena nemška sociologinja Necla Kelek je prejela nagrado Corine na področju poljudnoznanstvene literature, japonski avtor Kazuo Ishiguro pa za leposlovje. Nagrada Corine, ustanovljena leta 2001, je namenjena nemškim in mednarodnim avtorjem. Podeljujejo jo v devetih kategorijah. STA/DPA

Nedokončano Tolkienovo delo

Nedokončana zgodba J. R. R. Tolkiena, ki jo je za tisk pripravil pisateljev sin, bo izšla spomladi prihodnje leto, sta pred dnevi sporočili ameriška založba Houghton Mifflin in britanska založniška hiša HarperCollins. Christopher Tolkien se je epski zgodbi *The Children of Hurin*, ki jo je njegovo oče začel pisati leta 1918, a jo je pozneje opustil, posvečal zadnjih trideset let. Odlomki zgodbe, v kateri se pojavijo nekateri liki, ki nastopajo tudi v *Gospodarju prstanov* in drugih Tolkienovih delih, so že bili objavljeni. »Že pred časom se mi je zadelo, da bi bilo dobro dolgo verzijo legende predstaviti kot samostojno delo,« je dejal Christopher Tolkien. Doselej je bilo prodanih več kot petdeset milijonov izvodov Tolkienove trilogije *Gospodar prstanov*, poleg tega je bila po njej posneta z oskarji nagradjena filmska trilogija. STA/AP

Književne liste ureja Igor Bratož